

LEXIKON FÜR THEOLOGIE UND KIRCHE

(Vyd. W. KASPER aj. 11 sv. 3. vyd. Freiburg i. Br.: Herder, 1993–2001. 7520 s. ISBN 3-451-22003-2)

Posledním, jedenáctým svazkem, který vyšel na podzim 2001, bylo dokončeno vydávání nejobsáhlejší a nejvýznamnější katolické teologické encyklopedie v němčině. Toto dílo má už svou tradici. První vydání (v deseti svazcích) vyšlo v letech 1930–38 a jeho hlavním vydavatelem byl řezeňský biskup M. Buchberger, který ovšem už vydal v letech 1907–12 dvousvazkový *Kirchliches Handlexikon*. Hlavními vydavateli významného druhého vydání *LThK* byli J. Höfer a známý teolog K. Rahner. Vyšlo v jedenácti svazcích (deset svazků hesel a jeden svazek s rejstříky) v letech 1957–67, tedy v době před Druhým vatikánským koncilem a v době jeho konání. Proto byly připojeny ještě tři svazky s komentáři k dokumentům II. vatikánského koncilu (1966–68). Celé dílo tak zahrnovalo čtrnáct svazků. Jeho význam stále přetrvává, v neposlední řadě také proto, že obsahuje řadu hesel od K. Rahnera, z nichž je možné poznat, jak by asi vypadala jeho (nenapsaná) dogmatika. Nové vydání *LThK*, jehož hlavním vydavatelem se stal známý teolog a biskup (nyní také kardinál) W. Kasper, se ukázalo jako potřebné po uplynutí téměř tří desetiletí od ukončení II. vatikánského koncilu, aby mohlo poskytnout informace o teologii a církevním životě na přelomu tisíciletí a sloužit jako důležitý nástroj a pomůcka pro třetí křesťanské tisíciletí. Počet svazků encyklopedie je sice stejný jako u druhého vydání, rozsah je však o něco větší, protože vzrostl počet stran (celkem o 745, tj. o 1490 sloupců na celkových 15040 sloupců), protože bylo nutné zařadit nová hes-

la (o osobách i věcných otázkách). Nového materiálu je tolik, že některá hesla (např. o méně důležitých osobách) v 3. vydání už nenajdeme (tak v něm není např. zmínka o učeném jezuitovi Franzi Alterovi, který mj. vydal ve Vídni v letech 1786/87 ve dvou svazcích řecký Nový zákon; to může ovšem sloužit jako další příklad, že 2. vydání má stále svůj význam).

Toto rozsáhlé dílo budou hodnotit uživatelé především podle svých zájmů. I specialisté, tj. teologové různých oborů, budou vidět tuto encyklopedii z hlediska svého oboru. Ale je jistě možný i obecnější pohled. Nezapomeneme-li ještě na srovnání s 2. vydáním, může se zdát, že toto 3. vydání má více chyb. Jistě i v 2. vydání se vyskytovaly tiskové chyby, jako např. v seznamech literatury u českých titulů chyběly mnohdy příslušné háčky nebo čárky (což je v 3. vydání zřejmě lepší), ale ke 3. vydání *LThK* byly několikrát (např. ke svazku 2, 5 a 10) přiloženy archy, na nichž jsou *Corrigenda* (jedná se o malé chyby věcné, omyly v interpunkci nebo i o zřejmě počítačově nezdařený převod zvláštních znaků), která si mají uživatelé vlepít na příslušná místa. Přitom se ovšem nedá říci, že by tato *Corrigenda* zachycovala všechna pochybení. Tak např. v hesle „Adalbert“ (sv. Vojtěch) se objevuje „Břetislav“, což má být český kníže Břetislav I. (autor hesla: A. Giesztor). Je to opraveno jaksi mlčky, když týž autor např. v hesle „Benedikt, Johannes u. Gefährten“ (Benedikt, Jan a druhové; 2, 211) a pak i ostatní autoři píší správně jméno tohoto českého panovníka (všechny výskyty jsou v rejstříku 11, 219*). Závažnější je špatná informace v hesle „Alphabet“ (abeceda), kde v druhé části „Geschichtlich“ (= historicky; autor D. Harmening) se jako dílo Konstantina z Thessaloniky uvádí „Glaconica“ (sic!). Že

se asi nejedná o chybu tiskárny, ukazuje užití zkráceného adjektiva „glacon.“ v následující větě. Zdá se, že zde autor nebyl svými vědomostmi zadanému úkolu práv. Žádná *Corrigenda* tuto závadu nezaznamenávají.

Když jsme se dostali k pohledu českého uživatele, je možné také říci, že podíl českých autorů je pochopitelně větší, než mohl být ve 2. vydání. Není však takový, jak by se snad mohlo očekávat. Podíváme-li se např. na hesla „Olmütz“ (Olomouc), „Brünn“ (Brno) nebo „Prag“ (Praha), zjistíme, že žádné nezpracoval autor z České republiky. Jiná je situace např. u hesel „Madrid“, „Warschau“ (Varšava) nebo „Zagreb“. Ale lze to chápat i pozitivně: naše reality jsou známé i jinde. To se asi potvrzuje také u hesel „Dvořák, Antonín“ a „Janáček, Leoš“ (H. Schick). Avšak z českých autorů zpracoval např. J. Smolík heslo „Böhmische Brüder“ (Čeští bratři), V. Vavřínek mj. hesla „Dvorník, František“ nebo „Prokop v. Sázava“, J. Kadlec hesla „Thomas Štítný“ a „Vyšehrad“, I. Hlaváček hesla „Kosmas v. Prag“ a „Wenzel, Kg.“ (Václav IV.), J. Zemlička heslo „Ottokar II. Přemysl“, J. Stříbrný heslo „Tomášek, František“ (obsahuje poměrně podrobný přehled kardinálových publikací). T. Špidlík, který přispíval už do 2. vydání, je v tomto novém vydání autorem osmi hesel (mj. hesla „Starec“).

3. vydání *LThK* není pro hesla z oblasti dogmatické teologie charakterizováno takovou osobností, jakou byl pro 2. vydání K. Rahner. Hlavní vydavatel W. Kasper je autorem pouze části hesla „Kirche“ (církev). Velký počet dogmatických hesel pochází od G. Greshakeho. Ale můžeme se setkat i s příspěvky řady dalších známých dogmatiků, jako je např. L. Scheffczyk, M. Kehl, W. Beinert, P. Hünermann aj. Heslo „Rahner, Karl“ zpracoval K. Lehmann. V takovéto encyklopedii budou jistě

mnozí katoličtí křesťané hledat vyjasnění a poučení v otázkách víry. Snad se dá i z pohledu nespécialisty říci, že dogmatická hesla informují o obsahu katolické víry většinou dosti spolehlivě. I průměrný uživatel však asi pozná, že to nelze asi plně tvrdit o všech heslech z morální teologie, jejíž mnohá problematika je obecně známá a diskutuje se i v širších kruzích, protože patrně ne všechna hesla odrážejí přesně pozici učitelského úřadu církve. Příkladem může být jistě nejen heslo „Empfängnisregelung III.“ (regulace početí) od známého (už zesnulého) moralisty B. Häringa, ale také např. heslo „Homosexualität“ (W. Korff). Křesťan hledající orientaci a praktické poučení asi stěží něco takového najde v hesle „Astrologie“. V druhé části tohoto hesla, věnované pohledu pastorální teologie (S. Böhringer), se hovoří vedle vulgární astrologie také o astrologii seriózní, která není blíže vysvětlena. Čtenář pak asi těžko pozná, co si má představit pod „novou křesťanskou astrologií“, o níž se zde také mluví, a co si má odnést ze silně proastrologických formulací.

Patříčný prostor *LThK* je věnován heslům, která se zabývají biblickými otázkami. Vypracovala je řada autorů, mezi nimiž nechybějí známá jména předních odborníků. Není vůbec na závadu, ale odpovídá to právě účelu a poslání encyklopedie tohoto druhu, že se v těchto heslech nesetkáváme s nějakými novými názory nebo hypotézami, ale odráží se v nich většinou solidní výsledky biblické vědy. Stačí se podívat např. na hesla „Apostelgeschichte“ (Skutky apoštolů; autor A. Weiser) nebo „Matthäusevangelium“ (A. Sand) či „Korintherbriefe“ (listy Korinťanům; H. Merkelen). Také nová datování biblických událostí nebo napsání biblických knih rozhodně nejsou pro tato hesla charakteristická. Je to souhrn-

ně vidět na hesle „Biblische Chronologie“, zvláště v jeho novozákonní části (Th. Söding), kde se Pavlova 2. a 3. misijní cesta datuje do let 50–57 a převoz do Říma kolem r. 60, jak to odpovídá tradičnímu a myslím stále oprávněnému datování. Určitou výjimku tvoří snad heslo „Zweiquellentheorie“ (teorie dvou pramenů), v němž autorka M. Gielenová preferuje hypotézu tzv. Deuteromarka. Její údaj, že tato hypotéza je „meist“ (většinou) přijímána, lze stěží označit jako správný. K informacím o biblických otázkách patří také četná hesla věnovaná osobnostem, které významným způsobem přispěly k poznávání nebo výkladu Písma. Byl to nepochybně i lékař Ludvíka XV. Jean Astruc, který uveřejnil r. 1753 spis o pramenech Pentateuchu, jichž měl užít Mojžíš. Jestliže v hesle, které je mu věnováno (Ch. Dohmen), je citován název dokumentu Papežské biblické komise z 27. 6. 1906 (1, 1114n.) jako „De Mosaica authentica Pentateuchi“, ukazuje to zřejmě na mizící znalost latiny (zde asi u redakce), protože třetí slovo má být správně „authentica“. Snad také nedostatečnému přehledu redakce o díle lze přičítat to, že se v této encyklopedii, která chce reprezentovat katolickou teologii, setkáváme s tím, že List Jeremiášův (5, 774) je zařazen mezi apokryfní spisy (autor příslušného hesla: evangelický biblista Ch. Wolff).

Bylo by jistě velmi užitečné postupně se zastavit také u hesel z dalších teologických disciplín, jako je liturgika, církevní dějiny, církevní právo, pastorální teologie a jiné, které mají v *LThK* své náležité místo, ale v rámci této recenze to není dostatečným způsobem možné. Je třeba ovšem připomenout, že v neposlední řadě obsahuje *LThK* velký počet poměrně podrobných hesel z oblasti filozofie.

V posledním 11. svazku nenajdeme pouze rejstřík hesel a abecední seznam autorů s jejich hesly, ale na 132 stranách (v 264 sloupcích) také dodatky. V nich jsou celkem logicky hesla významných osob, které zemřely během vydávání *LThK*, jako byli např. H. Merklein (jeden z odborných poradců), R. E. Brown nebo J. Scharbert, když uvedeme jen jména některých biblistů. Najdeme zde ovšem i jména osob ještě žijících, u nichž se však už zřejmě předpokládá, že jejich životní dílo je skončeno, jako např. R. Schnackenburga nebo A. Deisslera (významný novozákonní a starozákonní biblista). Ale lze těžko očekávat, že bychom tu mohli nalézt např. heslo „Ratzinger, Joseph“. Pro českého čtenáře však bude možná trochu překvapivé, že do této poslední jmenované skupiny patří také heslo věnované českému filozofovi (původně marxistickému) K. Kosíkovi. Že se v heslové části 11. svazku jedná o skutečné doplňky, je poznat z toho, že zde najdeme nejen heslo „Globalisierung“, což lze jistě přičíst aktuálnímu vývoji, ale také např. hesla „Decretum Gelasianum“ nebo „Martin v. Porres“ (světec, který zemřel 1579 a byl kanonizován v r. 1962), na něž bylo zřejmě v rámci abecedních hesel zapomenuto. V této souvislosti je asi na místě vyslovit údiv, že ani v základní heslové části ani v dodatcích není zmíněna Faustyna Kowalska, která byla sice kanonizována teprve nedávno, ale o níž by jistě mnohý uživatel *LThK* chtěl získat aspoň základní informace. Vypadá to, jako by pro redakci této encyklopedie vůbec neexistovala!

Jestliže v našem hodnocení nového vydání *LThK* bylo snad nejvíce místa věnováno nedostatkům této encyklopedie, znamená to pouze poukaz na to, že se nejedná o dílo bez chyb, které ovšem nebudou všichni uživatelé posuzovat stej-

ně, protože jejich očekávání nejsou stejná. Ale každopádně drtivá většina textu *LThK* obsahuje velké množství důležitých informací ze všech oborů teologie i příbuzných oblastí a význam této teologické encyklopedie je nesporný. Především náročný uživatel musí počítat i s některými nedostatky, ale i tak se nebude moci bez nového vydání *LThK* obejít. Platí to samozřejmě nejen pro německou jazykovou oblast, ale i pro širší okruh minimálně střední Evropy. Připomeňme jen, jak se protahuje vydávání polského díla *Encyklopedia katolicka*. Jak už vyplývá aspoň částečně z toho, co bylo řečeno, je v této německé encyklopedii možné najít nejen informace obecně teologické, ale také mnohé historické i jiné, které se dotýkají našich zemí, a rovněž informace, které by se jinde opravdu těžko hledaly. V *LThK* má např. své heslo i u nás známý katolický skotský (a tedy i britský) spisovatel Bruce Marshall, jehož jméno nezačnamenává ani slavná *Encyclopædia Britannica*.

Třetí vydání *LThK* by rozhodně nemělo chybět v našich teologických knihovnách a jeho obsah by se měl skutečně využívat. Je k tomu pochopitelně potřebná alespoň základní znalost němčiny. Teologové i badatelé z příbuzných oborů by při své vědecké práci každopádně neměli – přinejmenším pro získání přehledu o daném problému a stavu bádání – tuto teologickou encyklopedii opomíjet.

Ladislav Tichý

JOSEF P. ONDOK:
PŘÍRODNÍ VĚDY A TEOLOGIE

(Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. ISBN 80-85959-93-3)

Knihou *Přírodní vědy a teologie* z pera docenta Josefa P. Ondoka se brněnskému vydavatelství Centrum pro studium demokracie a kultury podařilo záslužně vyplnit palčivě pocíťovanou mezeru na poli teologického bádání. Dosud totiž v našem prostředí chyběla práce, která by přehledným a systematickým způsobem mapovala dosažené výsledky v mnohotvárném dialogu teologie a přírodních věd.

Autor, sám přírodovědec, filozof a teolog, práci rozdělil do dvou částí. Úvodní partie s názvem „Základní východiska“ obsahuje mimo jiné dva cenné, do problematiky uvádějící příspěvky: předně je třeba vyjasnit vztah mezi teologií a přírodními vědami, resp. nakolik a do jaké hloubky jsou vůbec komunikace a obousměrný vliv možné. Myslitelných je samozřejmě více modelů daného vztahu, od vzájemného antagonismu a uzavření po úplnou otevřenost a vzájemné prolínání. Ondok spolu s několika anglosaskými autory (I. A. Barbour, J. F. Haught, J. Polkinghorne, T. Peters), kteří se problémem detailně zabývají, a jejichž názory v knize prezentuje, odmítá konflikt či nezávislou uzavřenost obou domén a upřednostňuje model vzájemné komunikace. Přírodní vědy podle tohoto chápání jednak představují kritickou instanci z hlediska rozvoje teologických koncepcí, jednak rozvoj přírodovědeckých teorií teologii koncepčně inspiruje a obohacuje. Technologické aplikace vědy pak teologa staví před nové problémy.

Otázky komunikace mezi přírodními vědami a teologií si žádají hlubší po-

chopení a promýšlení metodologické báze obou domén a jejich zdánlivých i skutečných odlišností v tomto ohledu. Východiskem se autorovi stává koncept racionality. Nástin vývoje tohoto pojmu ústí v hledání užšího a svěbytného konceptu teologické racionality. Opět je představeno několik současných modelů metodologie teologické práce: postfundacionalismus J. Wentzela van Huyssteena, kontextuální koherenční model N. H. Gregersena, teologický výzkumný program N. Murphyové, metoda „nejlepšího vysvětlení“ A. Peackocka a dalších, přičemž jsou zhodnoceny silné a slabé stránky zmíněných představ.

Druhá část knihy se věnuje vybranému souboru konkrétních příkladů komunikace přírodních věd s teologií: atraktivní inspirací jsou pro dnešního teologa zejména oblasti fyzikální kosmologie, kvantové mechaniky, termodynamiky disipativních soustav, matematické teorie chaosu aj. Ve světle těchto teorií se teologie pokouší nově uchopit tradiční problém Božího působení ve světě. Nabízí se také možnost využít některých poznatků soudobé kosmologie (antropický princip) ke konstrukci důkazu Boží existence v rámci filozofické teologie. Ondokem uvádění autoři a patrně i on sám se však k této možnosti stavějí spíše skepticky. Připomeňme na tomto místě samostatnou monografii, kterou J. P. Ondok problematice dokazování Boží existence v minulosti věnoval (*Důkaz, nebo hypotéza Boha?* Svitavy: Trinitas, 1998).

Zkoumání neurofyziologické báze lidské psychiky, módní sociobiologické úvahy či nesmírně důležité etické aspekty bioetiky a genové technologie si žádají teologického zhodnocení a promýšlení. Připomeňme, že posledně zmíněné oblasti věnoval J. P. Ondok opět samostat-

nou knihu *Bioetika* (Svitavy: Trinitas, 1999).

Ondokova práce má především encyklopedický, přehledový charakter a v tom spočívá i její síla. Impresivní množství soudobé, převážně anglosaské literatury, z níž autor vychází, uvedené v závěrečných poznámkách, slouží čtenáři opět jako vhodný přehledový zdroj k dalšímu studiu. Zmíněnou povahou práce je dána také skutečnost, že vlastní autorův hlas nezaznívá v knize nikterak silně a prezentace různých názorů má spíše objektivistický ráz. Pochopitelnou slabinou přehledového přístupu bývá obvykle šíře na úkor hloubky, resp. detailu. Zmíněné napětí se však autorovi víceméně daří vyvážit omezením volby témat toliko na nejdůležitější náměty.

Krom seznamovací funkce s problematikou považují osobně za nejdůležitější přínos recenzované knihy pasáže týkající se teologické racionality, resp. metodologie teologické práce, v kontrastu se soudobým metodologickým sebepochopením přírodních věd. Dále, domnívám se, že dříve, než odpovíme na otázky, nakolik a jak je vhodné, aby se teologie inspirovala metodou a výsledky přírodních věd, je třeba (vy)řešit problémy týkající se epistemologické povahy vědeckých teorií a ontologického statusu teoretických entit (tyto diskuse autor do určité míry představuje na str. 72–77 a dále ve druhé části u jednotlivých témat, např. v souvislosti s Velkým třeskem). Za možného předpokladu, že soudobé přírodovědecké teorie mají toliko instrumentální charakter, do jaké míry mohu pracovat s teoretickými objekty, které mimo svou teorii „neexistují“, resp. nedávají smysl, ve výrazně odlišném metodologickém prostředí teologie? Podle mého soudu je tedy model

vztahu přírodní vědy – teologie spjat s chápáním metodologie obou domén těsněji, než je v knize představeno. Závisí-li model vzájemného vztahu bytostně na epistemologii a ontologii v pozadí metodologie obou sfér, pak vzniká otázka, jaká epistemologicko-ontologická koncepce metodologické konstrukce přírodní vědy, resp. teologie, je nutnou podmínkou pro to, aby vztah mezi oběma disciplínami vykazoval požadované rysy komunikace (viz výše) a nikoli konfrontace či vzájemné uzavřenosti.

Kniha docenta Ondoka vyšla z jeho pedagogické činnosti na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Svým charakterem představuje studijní materiál vhodný k univerzitní výuce či k základnímu seznámení s dosud u nás nedostatečně frekventovanou oblastí odborné práce. Věřím, že specializované monografie na různé náměty v této oblasti na sebe nenechají dlouho čekat.

Petr Dvořák

**E. A. DOHNAL, OSBM:
EPIKLÉZE. DUCH SVATÝ V BYZANTSKÉ
LITURGII**

(*Humenné: Centrum ochrany proti sektám, 2000. 92 s. ISBN neuvedeno*)

O osudech knih existovalo starověké rčení: „Habent sua fata libelli.“ O to více to platí o osudech témat probíraných v konkrétních knihách. Jedním z těch, jejichž osudy v dějinách teologické reflexe byly více než pestré, je i eucharistická epikléze. S přihlédnutím ke skutečnosti, že pneumatologicky orientovaná liturgic-

ká reflexe se stala legitimní součástí katolické teologie teprve před několika desetiletími a dědictví II. vatikánského koncilu se na území bývalého Československa jen pozvolna stává součástí teologické identity, je třeba nepřehlédnout jakoukoli publikaci na toto téma. Toto kritérium se stalo určující pro volbu, zda – dle způsobu vyjadřování starší generace teologů – „pocítit recenzi“ dílo, jemuž lze – jak bude doloženo níže – plným právem upřít povahu skutečné a odborné monografie. *De facto* se jedná o dvě série zápisů ze setkání ve skupinkách stoupenců specificky pojaté charismatické obnovy; ty pak byly v jen nejmenším možném měřítku doplněny odkazy na použitou literaturu.

Dříve, než se budu zabývat prezentací a analýzou jednotlivých hledisek publikace, dovoluji si alespoň letmo charakterizovat ideový vývoj autora. Tento původně římskokatolický diecézní kněz se natolik nechal inspirovat radikálními proudy charismatické obnovy, že kvůli pneumatologické orientaci východní teologie změnil obřadovou příslušnost a vstoupil do baziliánského řádu. Po několikaletém působení na Gréckokatolické bohoslovecké fakultě v Prešove, kde kromě starověké filozofie vyučoval i dogmatickou teologii, musel pro nevyvážené pastorační působení v pentekostálním duchu opustit řady nejen tamního pedagogického sboru, ale posléze i slovenské území v rámci struktur baziliánské provincie. Nyní spadá pod baziliánské představené v ČR. Doufám, že tato jinak neobvyklá část recenze umožní lépe pochopit, proč E. A. Dohnal zaujímá postoje, o nichž bude blíže pojednáno a které u systematických teologů zákonitě vyvolávají nesouhlas.

Jak napovídá způsob formulace (pod)titulu i čtyřřádkový (sic!) úvod, „cí-

lem... spisku... je snaha o to, aby se v liturgii dal pro epiklézi důstojný prostor – což prozrazuje nejen kladení důrazu na subjektivní prožívání liturgie, ale především povrchní znalost teologie byzantské liturgie. Brožura je rozdělena do dvou částí (s. 7–63, 65–92) a obsahuje návrhy a praktické návody, jak zintenzivnit „zážitek“ působení Ducha (16, 23–26, 30–31, 43, 47–56, 88); jejich společným jmenovatelem pak je nejen skutečnost, že nevycházejí ze znalosti byzantsko-slovanské liturgické tradice a kladou důraz na subjektivní prožitky „osobního spojení s Kristem“ (k tomu nejčastěji ukřižovaným!), ale že záměrně nepočítají s teologickou reflexí a apriorně se staví do odporu vůči ní (48, zejména 56, 59).

Na mnoha místech se projevující nedostatečná úroveň znalostí vedla autora k mnoha neopodstatněným či přímo nepravdivým tvrzením, jež si dovolím systematizovat dle jednotlivých oblastí teologie. Za nejméně závažné lze považovat nepřesnosti týkající se církevních dějin: datování vystoupení Luthera na r. 1521 (s. 8), kanonizaci Cyrila a Metoděje „teprve po 1000 letech“ (s. 9), prohlášení katakomb za modlitební jeskyně (s. 48), nerozlišování mezi proroky doby starozákonní a apoštolské (s. 80), nedůslednost v ekumenických souvislostech – byť „byla vina na obou stranách“, Východ se „odtrhl od Říma“ (s. 87) a nepřesný název Mezinárodní komise pro teologický dialog mezi katolickou a pravoslavnou církví (s. 13).

Neznalost současných příruček dogmatiky, fascinace symbolickou „sedmičkovou“ teologií (7 posledních slov – s. 23) vedly E. A. Dohnala k převzetí předkoncilní latinské teologie soustředující se na kříž (s. 24, 25, 31, 77, 85) na úkor celistvosti Kristova vykupitelského díla; možná to vedlo i k jednostranné antropologii

zdůrazňující v člověku jen hříšníka (s. 50). I přes kritiku hylemorfismu se autor spokojuje s „řešením“ ve stejném duchu (rozšíření formy eucharistie také na epiklézi – s. 15, 18, 44, 85). Tímto příklonem však již nelze vysvětlit připisování knězi Kristova kněžství (a ne účasti na něm – s. 25), zpochybnění moci Božího slova (s. 44, 47, 87), čistě vnějškové chápání ospravedlnění (doslova jako amnestie – s. 53), či tvrzení o dvou stupních svátostného kněžství (bez jáhenství – s. 85). Do očí bijící je i maximalistická mariologie: „Maria prožila nejsilnější epiklézi“ (s. 50); Maria byla „srdce první obce“ (srov. Sk 4,32 – s. 61); tzv. protoevangelní citát z Gen 3,15 je uveden nesprávně (ona – namísto: ono – s. 61). Co však mají znamenat slova „musíme mít něco z Mariiny přirozenosti“ (s. 58) a „Jan přijal její duchovní podstatu do sebe“ (s. 59), to lze jen těžko pochopit pomocí prostředků logického uvažování.

Stejný „klíč“ (tedy absence logického vědeckého uvažování) byl autorem použit i v rámci tematiky, jež tvoří osu celé brožury, tedy liturgiky a teologie liturgie. Římský misál zná zřejmě jen v podobě českého či slovenského překladu (s. 14), takže mylně informuje o zavedení pouze tří anafor po II. vatikánském koncilu (s. 34 a 40), u IV. eucharistické modlitby nepřihlédl k původnímu vzoru (liturgie sv. Bazila v egyptské řecké verzi – s. 14) a Hypolitovi připisuje tři anafory zavedené po II. Vatikánu (s. 68). Mnohem závažnější však je, že termínu „epikléze“ používá Dohnal ve smyslu všeho, co jakkoli souvisí s Duchem svatým a liturgií – viz kupř. záměna anafory a epikléze (s. 17), redukce epikléze na působení Ducha (s. 44), na úpění člověka a otevření se Duchu (s. 86); epikléze je světlo a síla DS (s. 73). Výsledkem pak jsou naprosto zvětčující tvrzení: „překladem byzant-

ské liturgie dali [Cyril a Metoděj] prostor pro Ducha Svatého“ (s. 8); po koncilu „nastalo otevření západní liturgie Duchu Svatému“ (s. 18). Při tomto kalibru pochybení neudiví ani ztotožnění byzantské liturgie s liturgií Jana Zlatoústého (s. 22), nepřesný přepis části anafory této liturgie, jež je vydávána za celek a interpretována proti duchu byzantské tradice (s. 20), ztotožnění funkcí Logu a Ducha v liturgii (s. 66), nesprávné adresování šesti modliteb z byzantské liturgie Bohorodičce (ve skutečnosti jsou směřovány k Bohu či ke Kristu – s. 57), či krajně subjektivistický výklad anamnéze (s. 21) a redukce připomínky kříže na předání Marie apoštolu Janovi (s. 22, 57, 58). Vzhledem k neznalosti současné teologie liturgie nepřekvapí ani nepřesnosti týkající se jejich dějin: tvrzení, že všechny liturgie spadají do antiošské rodiny (s. 78) a že římská liturgie s epiklézí nepočítala (s. 10, 14, 34, 40; oproti tomu na s. 71 píše správně o vývoji římské epikléze a na s. 15 uvádí, že ji má „nahrazenou andělem“). Mezi relikty předkoncilní liturgické teologie lze započíst i výroky o „opakování Letnic při epiklézi“ (s. 23, 24) a desinterpretaci absoluční formule (jež je „formou“, kdežto lítost je epiklézí – s. 85).

Výše uvedenému odpovídá i autorovo pojmání exegeze: na straně jedné literární chápání zpráv o poslední večeři (s. 10), na druhé pak nepodložená tvrzení (epikléze obsažena v Novém zákoně v „modlitbách, apoštolském učení a společenství“ – s. 74; epikléze byla „nejzákladnějším prvkem Pavlových modliteb“ – s. 76).

Poslední oblast teologických nedostatků, na kterou bych chtěl upozornit, tvoří tvrzení typická pro radikální proudy charismatické obnovy: záměna modlitebního postoje a modlitby („tento postoj je

už sám modlitbou“ – s. 49, 51); evangelní rozjímání je „vejítím do prostoru Ducha Božího“ (s. 49), nepodložená tvrzení o tom, že se David i Ježíš modlili v jazycích formou křiku (s. 50) a pohled demonizující nekřesťanská náboženství (s. 9, 49). Nejen pro teology by pak měly být přímo varující patologické požadavky: přerušení eucharistické celebrace kvůli hlubšímu zážitku celebranta (s. 26, 30–31), odříkání se ďábla před každým přijímáním (s. 31) a několikahodinové (2–5 hod.) noční modlitby pro ženaté duchovní (s. 49).

Nedostatky rázu metodologického uvádím jen kvůli úplnosti: přiřazení hodnotícího závěru ohledně východních autorů do jiné kapitoly (s. 36), nepřesný překlad liturgických textů (20–23, 26, 29, 32–33, 38–40, 46), nedostatečné využití citované literatury (zejména Klinger, ale i Ratzinger – s. 13–14). Vzhledem ke skutečnosti, že dílo prošlo textovou úpravou Ing. Dany Urbanové, je přímo nepochopitelný četný výskyt chybné interpunkce (s. 11, 38, 41, 42, 45, 50–55, 71–74, 82, 84), zápisu pomocí zkratk (s. 41, 42, 45, 54, 62–63, 67, 70, 74, 86, 91–92), gramatických chyb (s. 32, 36, 38, 67, 68, 84, 88), použití slov v posunutém významu („liturgie věrných“ – s. 45–46, „liturgie ohlášených“ – 45–46), kalků z polštiny (s. 68, 80, 81, 82) a poruštěných (s. 33, 35, 45, 62) či poněmčených (s. 81) tvarů jmen. Poznámky (uvedené jen jako „literatura“) se taktéž vyznačují nedůsledným zápisem stejných autorů i děl dle různých pravopisů, někdy vynecháním bibliografických údajů, jinde často zkrácenými názvy odkazované literatury; jednou i nesmyslným obsahem.

Snad až příliš detailně provedený strukturalizovaný výčet různých autorových pochybení lze stručně shrnout příhodným citátem ze závěru díla: „Je

treba mať jasné to, čo je podstatné a čo je nepodstatné. Pokiaľ toto nebudeme rozlišovať, tak neprenikneme do podstaty liturgie, bude to pro nás len krásne divadlo... priestor pro náboženské a citové vyžití" (s. 88). K tomu je však treba ešte dopsat niekoľko slov o potrebnosti toho všeho, na čo Dohnalova publikácia priamo či nepriamo poukázala. Jednak jde o závažný nedostatok pneumatologicky orientované liturgicko-dogmatické reflexe na domáci pôd, a zejména pak v řadách uniátů. Dále se jedná o nutnost prosvetit podklady lidové zbožnosti kvalitní teologickou reflexí, zejména v oblasti antropologie a mariologie. V neposlední řadě je pak třeba věnovat pozornost materiálům připravovaným „obyčejnými“ duchovními pro potřeby různých skupinek dříve, než bude nutné vznést otázku po jejich slučitelnosti s katolickou ortodoxií.

Walerian Bugel

JURAJ DOLINSKÝ:
PROBLEMATIKA VYUČOVANIA
NÁBOŽENSTVA NA SLOVENSKU
V ROKOCH 1945–1973

(Trnava: Dobrá kniha, 2001. 84 s.)

Pri informáciách o uplynulom historickom období sa stretáme s veľmi rozdielnymi hodnoteniami marxistického režimu na Slovensku. A to nielen z ekonomicko-politického hľadiska, ale aj zo spoločensko-ideologického, kam by sme podľa sekularizovaného spôsobu myslenia a vyjadrovania mohli zaradiť náboženskú náuku a náboženskú prax.

Na rozdielnosť v spomenutých hodnoteniach nevlplyva len odlišnosť postojov,

ale aj veľké medzery a jednostrannosť v informáciách o tejto epoche našich dejín. Preto treba privítať každé podujatie, ktoré nám pokojne a vecne, „sine ira et studio“, bez zaujatosti a citových výlevov, pomocou historických dokumentov priblíži a osvetlí toto hmlisté obdobie posledných dvoch generácií. A sem možno jednoznačne zaradiť knižnú štúdiu jezuitského vysokoškolského pedagóga PhDr. ThLic. Juraja Dolinského, PhD. *Problematika vyučovania náboženstva na Slovensku v rokoch 1945–1973*. Ide o otázku, ktorej venoval marxistický totalitný systém osobitnú pozornosť, lebo išlo o duchovné a mravné formovanie nových generácií.

Autor, ktorý vyučuje cirkevné dejiny na Trnavskej univerzite, v predhovore otvorene pripúšťa, že jeho ambíciou nie je riešiť všetky nastolené otázky. Na pozadí chronologického sledu udalostí sa usiluje zhrnúť a osvetliť dosah nepriaznivej legislatívy štátu a spôsob, ako sa s ňou vyrovnáva Cirkev. A oprávnené predpokladá, že táto práca napriek parciálnosti v niektorých otázkach prispeje k doplneniu a vysvetleniu viacerých bielych miest v podávaní cirkevných dejín. Preto môže táto štúdia poslúžiť nielen poslucháčom teologických fakúlt, lež aj širšej verejnosti, najmä tým ľuďom, ktorí chcú hlbšie poznať rozličné súvislosti v našich dejinách.

Analýzy a komentáre v predmetnej publikácii sa vzťahujú na vyučovanie náboženstva na prvom a druhom stupni základných škôl, kde bolo – aspoň teoreticky – dovolené vyučovanie náboženstva po roku 1948. Celá štúdia je rozdelená na tri časti.

V prvej autor predstavuje všeobecné línie československej vládnej politiky proti vyučovaniu náboženstva. S odôvodnením potreby jednotného vzdelá-

nia a výchovy boli poštátnené všetky cirkevné školy a výchovné zariadenia. Vládne kruhy sa zároveň usilovali odtrhnúť Cirkev od vatikánskeho ústredia a podriaď ju štátnostranickému aparátu. Keďže hierarchia chcela udržať nezávislosť Cirkvi od štátnej moci, režim postupne izoloval biskupov a niektorých priamo uväznil.

Autor cituje viaceré zákony a vládne či stranícke nariadenia, ktorými sa duchovní dostali pod kontrolu polície a mnohým bolo znemožnené vykonávanie duchovnej služby. Veľa kňazov bolo uväznených. Na ovládanie a ovplyvňovanie Cirkvi štát založil „vlastenecké“ organizácie kňazov, ktorí boli poddajní režimu. V apríli 1950 boli násilne zlikvidované mužské a neskôr aj ženské rehoľné spoločnosti.

Autor s prehľadom a systematicky rozčleňuje v samostatných podkapitolách vládne zásahy na legislatívne, administratívne a násilné, či priamo protizákonné. Objektívnosť analýz a komentárov je podložená množstvom citátov z úradných prameňov. Záujemcom o obsiahlejšie štúdium problematiky sú k dispozícii odkazy na domácu a zahraničnú literatúru.

Druhá časť publikovanej štúdie hovorí o reakciách biskupov a kléru. Biskupi sa usilovali reagovať na štátne represie zmierlivo, ale administratívne a mocenské orgány vlády postupovali dôsledne za svojím cieľom: zlikvidovať Cirkev. Keďže to nebolo hneď celkom možné, nárokovali si aspoň jej ovládanie. Každý pokus o samostatnú činnosť Cirkvi kvalifikovali ako trestné marenie dozoru štátu nad cirkvami.

Autor systematicky roztrieduje reakcie cirkevných predstaviteľov na memorandá a obežníky biskupov, na ich

pastierske listy, ako aj na listy a postoje kňazov. Osobitne cenné je, že približuje aj dramatické ovzdušie a ťažké okolnosti, v ktorých duchovní a najmä biskupi bránili základné práva Cirkvi proti bezprávnej svojvôli vládneho aparátu.

V tretej časti cirkevný historik Juraj Dolinský s obdivuhodnou dôkladnosťou predstavuje učebné pomôcky, ktoré mali v inkriminovanom období tí, ktorí chceli deťom sprístupňovať kresťanskú náuku.

Autor triedi tieto učebnice na tri skupiny: úradne tlačene katechizmy, ďalej katechizmy preložené s cudzích rečí a napokon samizdatové. Čitateľa prekvapuje, koľko ich objavil. Osobitne cenná je ich charakteristika a naznačenie okruhu ich užívateľov.

Publikáciu uzatvára obsiahly zoznam bibliografických odkazov. Pozostáva z 27 nepublikovaných a 32 publikovaných prameňov, ku ktorým je pripojených 23 štúdií.

Pozorný čitateľ môže v predmetnej štúdii zbrať istú formálnu nedôslednosť skráteného názvu katolíckej cirkvi – Cirkev. V texte sa stretáme so striedavým písaním malého a veľkého začiatočného písmena v tomto názve. Treba však pripustiť, že s týmto javom sa stretávame častejšie v slovenskej náboženskej spisbe.

Táto drobná formálna nedôslednosť však nijako nezmenšuje hodnotu dôkladnej, systematickej a prehľadnej práce Dr. Juraja Dolinského SJ. Zásluhou tejto solídnej informácie sa môžeme s upokojivým prehľadom orientovať v cirkevnohistorickej oblasti, o ktorej jestvovali doteraz iba veľmi neúplné a hmlisté predstavy.

Rajmun Ondruš SJ

**JIRÍ HANUŠ – JAN STŘÍBRNÝ (EDS.):
STÁT A CÍRKEV V ROCE 1950**

(Brno: Centrum pro studium demokracie
a kultury, 2000. 144 s.)

V červnu 2000 se v Emauzském klášteře v Praze uskutečnila konference pořádaná Českou křesťanskou akademií, Ústavem pro soudobé dějiny a Centrem pro studium demokracie a kultury nazvaná „Stát a církev v roce 1950“. Posledně jmenovaná instituce vydala sborník příspěvků z této konference jakožto čtvrtý svazek své edice *Historia Ecclesiastica*.

Deset autorů se v něm pokouší z různých úhlů zachytit situaci katolické církve v Československu ve třetím roce komunistické totalitní vlády. Rok 1950 jako centrální bod konference i sborníku nebyl vybrán náhodně – vždyť právě tehdy začíná ostré tažení proti Kristově církvi, jde o rok umučení P. Josefa Toufara, o rok potlačení řeholních společenství, o rok zatýkání diecézních kněží, o rok prvních monstrprocesů s pomocnými biskupy... Konflikt s církví byl v podmínkách konce čtyřicátých let dvacátého století v Československu nevyhnutelný. Komunistická strana totiž toužila po totální, absolutní moci – pro tyto plány se jako nebezpečné jevilo silné postavení katolické církve, která se nově „elitě“ jevila v rovině přebírání moci jako základní problém. Boj „strany a vlády“ s církví přirozeně neproběhl za rovných podmínek. KSČ soustředila ve svých rukou veškerý státní donucovací aparát, od roku 1945 systematicky získávala pozice v armádě, četnictvu i tajných službách. Proti ní stála církev zcela bez obranných prostředků (navíc vnitřně rozštěpená), její jedinou silou a výhodou bylo odhodlání části jejích duchovních a laiků čelit nastupující moci. Problémy ve vztahu ke

komunismu ostatně církev mohla předpokládat, vždyť *pontifex maximus* Pius XI. již v roce 1931 v encyklice *Quadragesimo anno* uvádí, že komunismus je „protivníkem a otevřeným nepřítelem svaté církve a samotného Boha“ a že „nelze být zároveň řádným katolíkem a opravdovým socialistou“.

Sborník uvozuje historik Jiří Hanuš několika metodologickými poznámkami k výzkumu církevních dějin v době poslední. Tentýž autor přináší v závěru knihy cenný příspěvek – tolik potřebný pohled na situaci církve „zdola“, prostřednictvím svědectví regionálních archivů. Karel Kaplan ve svém článku opakuje základní data důležitá pro pochopení dále popisovaných událostí – oproti Hanušovi se na celý vývoj dívá „shora“. Právnick Jiří Rajmund Tretera – dominikán – rozebírá mnohdy opomíjené téma vztahu zákonů a práva k církvím a náboženským společenstvem – trestněprávní a majetkoprávní oblast, neopomíjí ani mimoprávní omezení svobody církevních představitelů, odnětí církevních matrik, zásahy proti náboženské svobodě v oblasti školství atd. Pracovník ÚDV Adolf Rázek popisuje případ mučedníka komunistického režimu – číhoštského faráře Josefa Toufara. Zároveň se zabývá vyšetřovacími postupy spolu s tragikomickými snahami komunistické moci diskreditovat náboženství právě prostřednictvím číhoštského zázraku. Ten ostatně není dodnes spolehlivě objasněn, možnost, že se jednalo o skutečné Boží znamení, není stále vyloučena. Příspěvkem historika Vojtěcha Vlčka začíná blok věnovaný řeholním společenstvím – Vlček se věnuje perzekuci mužských řeholí, dominikánka Edita Mendelová přináší krátký medailon věnovaný opomíjenému tématu perzekuce ženských řeholí a premonstrát Jindřich Zdeněk

Charouz zejména na základě materiálů z archivu ministerstva vnitra popisuje běžný život v internačním táboře Želiv. Zatímco Mendelová svůj příspěvek opírá především o svědectví pamětníků bez velkého využití archivních materiálů, u Charouze je tomu naopak. Zřejmě nejvhodnějším postupem je kombinace obou, kdy svědectví pamětníků dodávají archivním materiálům plasticitu a barvitost – v případě Želiva by tato svědectví posledních žijících svědků byla jistě pozoruhodná, byť zřejmě bolestná. Historik Zdeněk Boháč se věnuje nepříliš známému, avšak zajímavému tématu násilného zrušení řeckokatolické církve a jejímu rádoby dobrovolnému splnutí s církví pravoslavnou, s patriarchátem v Moskvě. Václav Vaško doplňuje Karla Kaplana, když se zamýšlí nad obecnými dějinami církve v tomto období. Sympatické je jeho ocenění statečnosti těch, kteří se sice nedostali do vězení, ale kteří přes perzekuci v zaměstnání nebo ve studiu svém či svých dětí zůstali věrní své víře, církvi či demokratickému přesvědčení, nehlasovali pro něco, s čím nesouhlasili, navštěvovali bohoslužby v kostele v obci, kde je každý znal, měli svatbu v kostele, přihlásili děti do náboženství, po vzoru prvních křesťanů se scházeli po domech ke mši atd. Kniha je zakončena esejem literárního teoretika Jiřího Trávnicka o osobním zájmenu „oni“, kdy ukazuje rozdílnosti i shody obou proudů tehdejší poezie – prorožimní i protirežimní.

Sborník kvalitních příspěvků je odrazem počínajícího výzkumu dějin katolické církve v době komunistického režimu. Pro šíři svého záběru představuje vhodnou příručku pro všechny, kdo se chtějí v kostce seznámit se situací církve v padesátých letech, v době, kdy se – slovy Jana Zahradníčka a Oty Mádra –

sice „již zrána stmívalo“, ale kdy také církev „zpívala Pánu hrdinskou píseň lásky a věrnosti“.

Stanislav Balík

KAREL KAPLAN:
TĚŽKÁ CESTA. SPOR ČESKOSLOVENSKA
S VATIKÁNEM 1963–1973

(Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. 178 s.)

Jeden z nejnovějších titulů brněnského Centra pro studium demokracie a kultury se zaměřuje na dosud vědecky nezpracované téma, a to na diplomatická vyjednávání mezi Československou socialistickou republikou a Svatým stolicem (Sancta Sedes). Autor – přední český historik a znalec poválečných dějin Československa – Karel Kaplan svou publikací pomáhá zaplnit prázdný prostor, který v české (československé) historii, nazírané prizmatem diplomatických vztahů, dozajista panuje. Co se Československa a Vatikánu týče, v roce 1998 vyšly paměti bývalého prefekta papežské koleje Nepomucenum P. Jaromíra Machuly, které se věnují vzájemnému poměru obou uvedených subjektů mezinárodních vztahů mezi lety 1938–1948. Kaplanova kniha není memoárového charakteru (vždyť sám autor ve zmíněné době nepůsobil ani ve Vatikánu, ani v církevním referátu ministerstva školství a kultury, ale v ideologickém aparátu ÚV KSČ jako konzultant pro historii), důsledně se opírá o archivní pramenný materiál, škoda, že pouze provenience české, a nikoli také vatikánské.

Změny v mezinárodních vztazích, v nichž se v šedesátých a počátkem sedmdesátých let 20. století střídaly tendence k uvolnění s prvky prudkého zostření mezi oběma světovými tábory a současně změny uvnitř římskokatolické církve (II. vatikánský koncil), vytvořily podmínky pro řešení některých problematických záležitostí mezi československou vládou a Vatikánem.

K nejpalcivějším z nich patřil bezesporu „případ“ arcibiskupa Josefa Berana, jenž byl od roku 1950 držen v internaci, dále obsazení uprázdněných československých diecézí sídelními či alespoň světicími biskupy, situace řeckokatolické církve apod. Nejen o těchto tématech Kaplan pojednává na cca 170 stranách v šestnácti kapitolách, jež jsou doplněny deseti přílohami. Přílohy tvoří edice důležitých archivních materiálů vztahujících se k tématu.

Sledované desetiletí můžeme spolu s autorem rozdělit na dvě části s mezníkem v roce 1968. V první „pětiletce“ vzájemných jednání, jež ovšem byla dvakrát na dobu delší než rok přerušena, došlo „pouze“ k vyřešení Beranova postavení a k ustavení tajně vysvěceného biskupa Františka Tomáška apoštolským administrátorem pražské arcidiecéze. Otázka personálního obsazení dalších diecézí ztroskotala na neústupnosti československé vlády, která prosazovala za nové biskupy stávající kapitulní vikáře v čele s litoměřickým E. Olivou. Ti ovšem byli jako představitelé kolaborantského proudu uvnitř římskokatolické církve pro Vatikán nepřijatelní. Obrodný proces KSČ v první polovině roku 1968 vzbudil naděje na oživení církevního života a na možnost, že církev v Československu přestane být „církví mlčící“ (proti tomuto

označení se komunisté ovšem ostře bránili). Nadějná očekávání ukončila okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy. Druhé pětileté období, charakteristické zejména zpětným utužením uvolněných poměrů, završilo jmenování dvou sídelních biskupů (J. Feranec, Š. Sámel) a dvou apoštolských administrátorů (J. Gábriš, J. Vrana), obnovení řeckokatolické církve na Slovensku a jmenování litoměřického biskupa Trochty kardinálem. Zejména v otázce jmenování nových biskupů se plně projevila horší vyjednávací pozice Vatikánu, který byl z pastoračních důvodů nucen přistoupit na jmenování dvou předních činitelů kolaborantského sdružení *Pacem in terris*, jakožto faktického nástupce v době pražského jara zaniklého Celostátního mírového výboru katolického duchovenstva vedeného J. Plojharem.

Text je vybaven bohatým poznámkovým aparátem, jenž snad mohl být na začátku doplněn o stručné charakteristiky životních osudů zmiňovaných osob či alespoň o stručnou tabulku církevních představitelů (biskupů, kapitulních vikářů) v jednotlivých diecézích ve sledovaném období. Čtenář se totiž ne vždy dokáže orientovat v záplavě jmen odsouzených, internovaných či tajně vysvěcených biskupů, kolaborujících vlasteneckých kněží na vedoucích pozicích v diecézích apod.

Po veskrze kladném zhodnocení nejnovější knihy Karla Kaplana, jíž na kvalitě neubírá ani strohý jazyk, který je jen logickým doplňkem autorova pozitivistického historického stylu, nezbyvá než věřit, že autor neřekl v oblasti výzkumu českých dějin druhé poloviny dvacátého století ani zdaleka své poslední slovo.

**TEOLOGICKÝ SBORNÍK 1/2002:
RUSKO A EVROPA**

Teologický sborník vstupuje do svého osmého ročníku tématem masarykovským. Vztah Ruska a Evropy ovšem nahlíží průzorem nikoli politickým, ale kulturně-náboženským. Příčiny geniality ruské literatury devatenáctého století se pokouší formulovat germanista V. Höslle. Historik R. Vlček čtenáře provádí legendárním rasputinovským bludištěm. Teolog L. Žák portrétuje osobnost P. A. Florenského a znalec ruského pravoslaví R. Čemus referuje o současné náboženské situaci v Rusku.

Rubrika Portrét přibližuje myšlení Martina Bubera. Nad možnostmi inspirovat mezináboženský dialog některými Buberovými koncepty uvažuje J. Heller. Buberův vztah k mystice a jeho polarizování náboženských postojů na zbožnost a gnózi komentuje H. Bergmann.

O rozhovor tentokrát redakce požádala českobudějovického teologa Josefa P. Ondoka. Téma bylo shodné s titulem jeho poslední knihy: *Přírodní vědy a teologie* (CDK, Brno 2001). Podobně jako v knižním zpracování, i zde Ondok uvádí čtenáře do základních obrysů současné vědecké diskuse, především v anglo-americkém prostředí.

Číslo dále přináší článek Lorenze Heina o spiritualitě ekumenického církevního dějepisce, malou studii o Žalmu 145 z pera Jaroslava E. Sýkory, dokumentační soupis publikací dominikánské edice Krytal z let 1928–1948 a několik recenzí.

**TEOLOGICKÝ SBORNÍK 2/2002:
BOHOVÉ STRÍBRNÉHO PLÁTNA**

Letošní druhé číslo zaujme čtenáře tématem povýtce lákavým. Hlavní blok textů přináší studie, které tvoří část výstupů z projektu CDK *Prvky religiozity v současném filmu*, který podpořilo Ministerstvo kultury ČR. Téma otevírá pojednání J. Blažejovského „Od hořických pašijí k nové spiritualitě: Kinematografické cesty k vyjádření posvátna“, které v hlavních rysech seznamuje s dějinami náboženského a spirituálního filmu ve 20. století, a to nejen v euroamerickém prostoru. Článek P. Schillaciho se pokouší na základě konfrontace s teologií smrti Boha dešifrovat „Evangelium podle Buñuela“. Příspěvek T. Noblea „Záblesky vykoupení“ si zase všímá pastorálně teologických aspektů filmové hermeneutiky na příkladu tří amerických komerčně úspěšných snímků.

Číslo dále obsahuje portrét nedávno zesnulého německého filozofa Hanse-Georga Gadamera, rozhovor s Radomírem Malým, studii o ultramontanismu z pera R. Lilla, komentovanou ukázkou z překladu latinského raně křesťanského spisu *Umučení svaté Perpetuy a Felicity* v podání P. Kitzlera, přednášku R. G. Baranceva k otázkám vztahu teologie a přírodních věd a několik recenzí.

Celé číslo je uvozeno ohlédnutím L. Karfíkové za Bonaventurou Boušem, jenž patřil k nejpravdivějším, nejvzdělanějším, ale také nejznepokojivějším postavám českého katolicismu.

Teologický sborník lze objednat u CDK, Venhudova 17, 614 00 Brno, tel./fax: 545 213 862, e-mail: cdk@iol.cz. Vybrané texty jsou dostupné také na adrese www.cdkbrno.cz.

Kontaktní adresy autorů článků v tomto čísle ST:

Doc. Pavel Ambros, Th.D., katedra spirituality, mezináboženského dialogu a studií křesťanského Východu,
CMTF UP, Univerzitní 22, 771 11 Olomouc

Dominika Alžbeta Dufferová OSU, PhD., TF TU, Kostolná 1, P.O. Box 173, 814 99 Bratislava

Dr. Ing. Eduard Krumpolc, CSc., katedra systematické teologie, CMTF UP, Univerzitní 22, 771 11 Olomouc

Dr. Petr Mareček, Th.D., katedra biblických věd, CMTF UP, Univerzitní 22, 771 11 Olomouc

ThLic. Cezary Mizia, katedra spirituality, mezináboženského dialogu a studií křesťanského Východu, CMTF UP,
Univerzitní 22, 771 11 Olomouc

Doc. Ctírad Václav Pospíšil, Th.D., katedra systematické teologie, CMTF UP, Univerzitní 22, 771 11 Olomouc

Mgr. Jaroslav E. Sýkora, Th.D., katedra biblických věd, TF JU, Kněžská 8, 370 01 České Budějovice

ThLic. Martin Weis, Th.D., katedra církevních dějin a patristiky, TF JU, Kněžská 8, 370 01 České Budějovice

Doc. Ladislav Tichý, Th.D., katedra biblických věd, CMTF UP, Univerzitní 22, 771 11 Olomouc

Příspěvky posílejte na adresu:

Studia Theologica, CMTF UP, Univerzitní 22, 771 11 Olomouc,

nebo na adresu: st@cmtfnw.upol.cz.

Finanční příspěvky na vydávání časopisu můžete posílat na účet:

191096330227/0100, variabilní symbol 6900, Komerční banka, Olomouc

K dostání na adrese:

CMTF UP, Univerzitní 22, 771 11 Olomouc

TF JU, Kněžská 8, 370 01 České Budějovice

TF TU, Kostolná 1, 814 99 Bratislava

Prodejna skript UP, Biskupské nám. 1, 771 11 Olomouc

STUDIA THEOLOGICA

Teologický časopis
Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého
a Teologické fakulty Jihočeské univerzity
ve spolupráci s Teologickou fakultou Trnavské univerzity

Ročník 4, číslo 2 (8 průběžně), léto 2002

Vychází čtyřikrát ročně

Reg. č. MK ČR E 11107

Vydala Univerzita Palackého v Olomouci – Cyrilometodějská teologická fakulta
v roce 2002

Biskupské nám. 1, 771 11 Olomouc, IČO 61989592

Redakční rada:

Doc. Pavel Ambros, Th.D., prof. RNDr. Ladislav Csontos, PhD.,
prof. Josef Dolista, Th.D., Ph.D., Dr. Ing. Eduard Krumpolc, CSc.,

Mgr. Lenka Zajícová

Odpovědná redaktorka:

Mgr. Lenka Zajícová

Vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci

Náklad 300 výtisků

ISSN 1212-8570